Kumköy HES için, 4,7 milyon TL'den 53.6 milyon TL'ye varan 5 ayrı devir bedeli hesaplandı

Özel sektörde HES devirlerinde ŞAİBE

Kumköy HES'in özelleştirilmesi sürecinde ortaya çıkan kamu zararı ve devir bedeli karmaşası, DSİ tarafından gerçekleştirilen tüm HES'lere ilişkin devirlerde kuşku yarattı. Kumköy HES için yapılan hesaplamalarda 5 ayrı değer belirlenirken; Teftiş Kurulu, yönetmeliği suçlu buldu. Ancak DSİ tarafından 18 Ağustos 2009 tarihinde Su Kullanım Anlaşması'na ilişkin yönetmelikte pek çok değişiklik yapıldığı halde, kamu zararına yol açtığı anlaşılan ve Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yanlış yorumlamaya neden olduğu için düzeltilmesini önerdiği maddelerle ilgili herhangi bir düzenlemeye gidilmedi.

Müşfik Veysel ERDOĞAN
ESM Samsun Şube Başkanı
musfikerdogan@mynet.com

Çarşamba Ovası'nın ıslahı ve sulanması amacıyla 1994 yılında Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından başlatılan **"Kumköy Regülatörü ve Çarşamba Ovası Sağ Sahil Sulama 1. Kısım İnşaatı"** projesine 1995 yılında eklenen hidroelektrik santralın (HES) özelleştirme sürecinde ortaya çıkan devir bedeli karmaşası, DSİ tarafından gerçekleştirilen tüm HES'lere ilişkin devirlerde kuşku yarattı.

Kumköy HES'in inşaatı DSİ tarafından yapılırken, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası'nın ardından kamunun yatırım yapmaması, hidrolik kaynakların özel sektöre bırakılması anlayışı kapsamında DSİ'nin yapmaya başladığı santral projelerinin dahi özel sektöre bırakılması gündeme gelmişti. Yasada bu tür projeler için herhangi bir ihale düzeni öngörülmemesine rağmen, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK), kendi kendine yönetmelikle yetki vererek **"aynı kaynak için çoklu başvurular"** adı altında lisans ihaleleri yapmaya ve hidrolik kaynakları özel sektöre dağıtmaya başladı. Bu kapsamda Kumköy HES'in de ihalesi 2006 tarihinde EPDK tarafından yapıldı. EPDK ihalesi öncesinde DSİ ve Elektrik İşleri Etüt İdaresi (EİE) projelerini askıya çıkartıyor, isteyenler EPDK'ya lisans almak için başvuruyordu. Birden fazla başvuru olursa da sabit lisans bedelinin artışına dayalı ihale yapılıyordu. DSİ'nin proje listesinde 10 megavat görülen Kumköy HES'in kurulu gücü, EPDK'nin ihale sürecinde 15 megavata çıkarıldı, ancak lisans verilirken kurulu güç 17.5 megavat olmuştu.

EPDK'nın yetkisiz olarak lisans ihaleleri yaptığının yargı kararıyla saptanarak, buna ilişkin düzenlemelerin iptal edilmesinin ardından Temmuz 2006 tarihinde yapılan yasal düzenleme ile DSİ tarafından 7 yıl süreyle ihaleler yapılması öngörüldü. Bu düzenleme ile Kumköy HES gibi EPDK tarafından aynı kaynak için çoklu başvurular kapsamında ihalesi yapılmış, ancak henüz lisans almamış olanların, belirlenmiş koşullara göre lisans sürecinin devam ettirilmesine ilişkin geçici madde getirildi. Bu kapsamda şirket, DSİ ile su kullanım hakkı anlaşması imzalayarak, EPDK'dan 5 Temmuz 2007 tarihinde üretim lisansı aldı.

Yapılan ihale sürecinin hukuka aykırı olduğu belgelenmesine rağmen geçici bir madde ile lisans verme işlemleri devam ettirilen Kumköy HES'in devri aşamasında da kamu zararlarının oluştuğu belgelendi.

Dolambaçlı özelleştirme yolları

EPDK tarafından gerçekleştirilen ihalede teklif veren 23 firma arasından 37.5 milyon TL ile en yüksek lisans bedelini sunan IC İÇTAŞ A.Ş.'ye lisans verilmesi için, o tarihteki mevzuat gereği DSİ ile su kullanım anlaşması ve yapımı DSİ tarafından yapılan inşaat kısmı için devir bedeli ödenmesi öngörülüyordu. Öncelikle yarım kalmış olsa da bu yatırım için kamu kaynaklarının harcandığı ve yapılan işleminin bir özelleştirme olduğu açıktır. Dolayısıyla bir kamu varlığının EPDK ya da DSİ tarafından özelleştirilmesine olanak yoktur. Mevcut Anayasa kapsamında özelleştirmenin yasayla düzenlenmesi gerektiği açıktır. Ancak bu konuda yasayla yetkilendirilmiş olan kurumların özelleştirme yapabilecekleri bugüne kadarki hukuki süreçte açık bir şekilde ortaya konulmuş olmasına rağmen Kumköy HES ve benzer projeler için yasal mevzuatın arkasından dolanılmıştır. Bu dolambaçlı yollar, sonunda çıkmaz sokağa varmış, kamuyu da işin içinden çıkılamaz bir noktaya getirmiştir.

Devir bedeli hesabında 5 ayrı sonuç

Devir bedelinde kamunun bile her seferinde farklı farklı rakamlar ortaya koymasıyla gün yüzüne çıkan bu sorunlar şöyle yaşanmıştır:

- Kumköy Hidroelektrik Santralı'nın söz konusu yatırımcı firmaya devredilmesi için, Kumköy HES'in bedelinin belirlenmesiyle ilgili olarak DSİ 7. Bölge Müdürlüğü tarafından ilk olarak 39 milyon 281 bin TL'lik bir hesaplama yapılmış olup, bu bedel 14 Eylül 2005 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü'ne bildirilmiştir.
- Daha sonra Kumköy HES için ilave imalatlar yapılması söz konusu olmuş ve yapılan bu imalatlar da eklenerek, DSİ 7. Bölge Müdürlüğü tarafından ikinci bir hesaplama yapılmış ve santralın bedeli 53 milyon 602 bin TL olarak belirlenmiştir. Bu yeni bedel de 15 Eylül 2006 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.
- DSİ Genel Müdürlüğü ise, belirlenen bu bedele itibar etmeyerek, 7 Kasım 2006 tarihli yazıyla **"Kumköy HES Projesinin Su Kullanım Hakkı ve İşletme Esaslarına İlişkin Anlaşma Taslağı"**nda yatırımcının DSİ'ye ödemesi gereken bedelin 2006 Eylül fiyatlarıyla 4 milyon 677 bin TL olduğunu belirterek, Kumköy HES bedelinin bu doğrultuda revize edilmesini istemiştir.
- DSİ Genel Müdürlüğü'nün yazılı talimatı üzerine Bölge Müdürlüğü'nce yeni bir bedel hesaplaması yapılmış, bu hesaplama sonucunda Kumköy HES'in bedelinin 5 milyon 666 bin TL olduğu belirlenerek, hesaplanan yeni bedel 20 Kasım 2006 tarihli yazıyla DSİ Genel Müdürlüğü'ne gönderilmiştir.
- DSİ Genel Müdürlüğü ile IC İçtaş Enerji Üretim ve Ticaret A.Ş arasında su kullanım anlaşması 12 Aralık 2006 tarihinde imzalanmıştır.
- KESK'e bağlı Enerji Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası'nın (ESM) bu fiyat farklılıklarının nedenini 6 Haziran 2007 tarihli yazıyla DSİ 7. Bölge Müdürlüğü'ne sormasının ardından sendikaya 22 Haziran 2007 tarihinde verilen yanıtta, 6 Eylül 2006 tarihli talep üzerine enerji hissesinin yüzde 11.27 olarak tespit edilip, hesaplama yapıldığı ve bunun 15 Eylül 2006 tarihinde DSİ'ye iletildiği kaydedilmiştir. 7 Kasım 2006 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü'nün gönderdiği anlaşma taslağının **"Yenilenebilir Enerji Kanunu'ndaki enerji hissesi katılım payının hesabında esas alınacak olan ortak tesis bedelinin ihaleye esas ilk keşif bedelinden yüzde 30 fazla olamayacağı"** hükmü nedeniyle revize edildiği anlatılmıştır. Ortak tesisin tamamlanmasının ardından enerji hissesi katılım payının

revize edileceğine ilişkin hükme de dikkat çekilerek, bu konuda gerekli düzeltmelerin yapılması koşuluyla uygun görüşünün bölge müdürlüğü tarafından verildiği kaydedilmiştir.

- Bunun üzerine ESM, DSİ'ye ödenecek HES bedelinin iki değişik şekilde hesaplandığını, bu hesaplamalar arasında çok büyük farklar olduğunu, 5 milyon 666 bin TL'lik devir bedelinin bu tesisin inşaası için DSİ tarafından harcanan bedelin çok altında olduğunu belirterek, 27 Temmuz 2007 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı'na konuyu taşımıştır. DSİ Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı bunun üzerine inceleme başlatmıştır.

Teftiş Kurulu yeni değer belirledi, ama ceza yok

- Sendikanın süreci yakından takip etmesi üzerine, bilgi vermemekte direnen kuruluşlar, Başbakanlık Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu'nun 19 Mart 2009 tarihli yazısıyla bilgi verilmesi gerektiği kararına varmasının ardından DSİ Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı ancak 2 Nisan 2009 tarihinde sendikaya yanıt vermiştir. Bu yanıtla ise yeni devir bedeli rakamı ortaya çıkmıştır. DSİ Teftiş Kurulu Başkanlığı, yapılan inceleme sonucunda Kumköy Regülatörü ve HES inşaatı için IC İçtaş şirketinin DSİ'ye ödemesi gereken enerji hissesi katılım payının 25 milyon 145 bin TL olması gerektiğinin anlaşıldığını, 12 Aralık 2006 tarihinde imzalanan su kullanım anlaşmasında 5 milyon 666 TL ödeneceği taahhüt edildiğinden, ek olarak 19 milyon 479 bin TL ödeme yapılması için hukuki işlemlerin sürdürüldüğünü bildirmiştir. Teftiş Kurulu, enerji hissesi hesaplamasına ilişkin farklı rakamların, DSİ tarafından yürürlüğe konulan **"Elektrik Piyasasında Üretim Faaliyetinde Bulunmak Üzere Su Kullanım Hakkı Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik"** hükmünün yanlış yorumundan kaynaklandığını savunarak, personel hakkında idari ve cezai işlem yapılmadığını kaydetmiştir. Ancak söz konusu yönetmelik maddesinin yoruma açık olmayacak şekilde düzenlenmesi için de Hukuk Müşavirliği'ne başvurulduğu belirtilmiştir.

Suçlu yönetmelik değiştirilmedi

- DSİ tarafından 18 Ağustos 2009 tarihinde Su Kullanım Anlaşması'na ilişkin yönetmelikte pek çok değişiklik yapıldığı halde, kamu zararına uygulamalara yol açtığı anlaşılan ve Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yanlış yorumlamaya neden olduğu için düzeltilmesini önerdiği maddelerle ilgili herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir.

Cumhuriyet Savcılığı inceleme başlattı

- ESM'nin 29 Haziran 2009 tarihinde konuyu basın toplantısı aracılığıyla kamuoyuna duyurmasının ardından Cumhuriyet Savcılığı tarafından inceleme başlatılmıştır.

- Sendika 9 Temmuz 2009 tarihinde de DSİ'ye başvurarak, Kumköy HES gibi inşaatı devam etmekte olup özel sektörün başvurusuna açıldığı bir

milletvekilinin soru önergesine verilen yanıtla ortaya çıkan Uluabat-Çınar HES, Uzunçayır HES, Cindere HES, Köprübaşı HES ve Dim HES'in durumlarını da sormuştur. Sendikanın bu santrallardan hangilerinin özel sektöre devredildiği, keşif bedelleri ve devir bedeli hesaplamalarına ilişkin ayrıntılı sorularına ise DSİ tarafından 30 Temmuz 2009 tarihinde verilen yanıtta mevzuat maddeleri yazılarak, yalnızca şu açıklama ile yetinilmiştir:

"Müracaata açılan projelerin her birinde farklı proje formülasyonu ve fiziki gerçekleşme olduğundan söz konusu projeler Kumköy HES projesiyle benzerlik göstermemektedir. Bu projelerin geri ödeme miktarlarının hesaplanması; ilgili mevzuatta belirlenen usul ve esaslar doğrultusunda yapılmış olup kamunun zararına sebebiyet verilmemesi hususu dikkate alınmıştır."

Teftiş Kurulu Başkanlığı'nın yönetmelik maddesinin yanlış yoruma açık olduğu saptamasıyla çelişen bu yanıt, diğer projelerin de mercek altına alınması gerektiğini göstermektedir. Kaldı ki Uluabat HES projesi, EPDK'nin çoklu başvurular kapsamında kendi kendine verdiği yetkiyle yaptığı ihalelerden biri olup, Elektrik Mühendisleri Odası'nın açtığı dava üzerine lisansı iptal edilmiş bir projedir. Yargı kararına rağmen bu projelerin özel sektöre devredilmesine yönelik olarak yasa değişiklikleri dahil olmak üzere pek çok yöntem denenmiş olup, yargı süreci devam etmektedir.

AKP Hükümeti'nin serbest piyasa ve özel sektör korumacılığı, hukuk kurallarının ve kamu yararının bütünüyle yok sayıldığı bir aşamaya gelmiştir. **"Ben yaptım oldu"** anlayışıyla kamu varlıkları devredilmektedir. Kumköy HES örneği, DSİ ve EPDK'nın yaptığı tüm özelleştirmelerin incelenmesi gerektiğini göstermektedir. ■

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Akıl Oyunları...

Yer XYZ Akıl Hastanesi. Kendilerini aklın hegemonyasından kurtarmış iki hasta monotonluktan sıkılmış, bakışıp duruyorlar. Saatler sonra biri diğerine şöyle diyor:

- **"Gel bir oyun oynayalım. Vakit geçer."**
- **"Tamam"** diyor diğeri ve soruyor;
- **"Peki ne oynayalım?"**
- **"Bak ben kasap olayım sen de müşteri, oldu mu?"**
- **"Peki, hadi sen şöyle geç!"**

Müşteri rolünü üstlenen hasta gelir ve seslenir:

- **"Usta oradan bir kilo odun ver bakalım?""**

Kasap rolündeki hasta:

- **"Peki, olur. Ama sen şişeleri getirdin mi bakalım?"**

Ekim başında Elektrik Mühendisleri Odası Denizli Şubesi'nce gerçekleştirilen Ege Bölgesi Enerji Forumu'nda idim. Panellerden birinde panelist olarak yer alan Denizli Sanayi Odası Başkanı **Müjdat Keçeci** konuşmasında elektrik fiyatlarının yüksekliğinden yakınıyor. Dünyanın en pahalı enerji fiyatlarının Türkiye'de olduğunu söylüyor. Özellikle bu kriz döneminde bu yüksek fiyatlı girdilerle rekabet etmenin imkansızlığından söz ediyordu. Sonra geldi geldi enerji ihtiyacının karşılanamamasının ileride sorun yaratacağına vurgu yapıp, nükleer enerjiye mutlak ihtiyaca vardırarak konuyu bağladı. Bu lahana turşusu - perhiz konuşmasına bir türlü anlam veremiyorum. Zaten hanidir bu konuda - Türk sanayicisinin aklı konusunda - düşünür dururum.

Örnek bir tek olsa, neyse ama yüzlerce... İşte bir tane daha; 30 Eylül 2009 tarihinde basında yer alan bir haber: Ege Bölgesi Sanayi Odası (EBSO) Meclis Başkanı **Mehmet Tiryaki** sanayi elektriğine yapılan zamma ilişkin; **"TETAŞ'ın görev zararları için zam yapmak yerine, kurumu verimli çalıştırmak veya farklı çözümler yaratması gerekiyor"** deyivermiş. Zamma akıl erdiremeyen Tiryaki; **"Dünyada petrol ve doğalgaz fiyatları artmadı. Döviz kurları da düşük. Bu neyin zammı?"** diye sormuş. Hitap ettiği sanayiciler arasında şüphesiz elektrik enerjisi üreticileri de bulunmakta idi ve birbirlerinin suratlarına acaba ne kadar anlamlı bakıyorlardı diye düşünüyorum, bu soru üzerine...

Fıkramızın aktörleri kendilerini aklın hegemonyasından kurtarmışlar, dolayısıyla oyun kuralları ve meslekler üzerine daha özgür düşünebilirler. Fakat koca koca sanayi odası başkanlarına akıllarının oynadığı oyuna ne buyrulur?

Önümde, EMO'nun 9 Ekim 2009 tarihli basın açıklaması duruyor. Açıklamada kapitalizmin krizi nedeniyle Türkiye'de elektrik talebinde düşüş olduğu ve elektrik üreten kamu santrallerinin durdurularak, özel sektör santrallerinden alım yapıldığı söyleniyor. Ve oluşan kamu zararının TETAŞ üzerinden elektrik kullanıcılarına yansıtıldığı belirtiliyor.

Benzer bir durum gelecekte nükleer enerji üretiminde de oluşacaktır. Kapitalizmin krizleri süreğendir. Dönem dönem kendini tekrarlar. Hatta kimi kapitalist iktisatçılar-ekonomistler bunun gerekliliğinden söz ederler. Krizlerin arasında giderek kısalan süre dilimi ve yine giderek her bir kriz süresinin uzaması bir olgu iken, yakın gelecekte daha sık aralıklı ve uzun süreli krizler kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda ve bu kafa yapısıyla tarih kendini tekrarlayacak, gelecekte yine kamu santralleri durdurulacak, alım garantisi ve yüksek alım fiyatı verilmiş olan elektrik enerjisinden kaynaklanan zararlar kullanıcının sırtına yüklenecektir. Bu çok net görünen durum ortada iken sanayici kesiminin hiç de kendi lehlerinde olmayacak nükleer enerjiye yakın durmaları, onu savunmaları aklın kendilerine bir oyunu değilse nedir?

Bu akılsızlık sonucu oluşan yüksek maliyetler ile rekabet sahnesinde rol almak için işçileri sendikasızlaştırmak, çalışanların ücretlerini düşük tutmak, ilk sıkıntıda hemen işçi çıkartmak, taşeronlaştırma uygulamalarına baş vurmak, kıdem tazminatları ile oynamaya kalkmak gibi zeka kıvraklığı (!) gösterirlerken; aynı kıvraklığı oyunun diğer alanlarında gösterememelerinin nedenini düşünmeye devam edeceğim. Bakarsınız bir gün bulurum...